

[Axel Dam.]

ud af Banken, ja ud af Landet. Det er muligt, ja, sandsynligt maaske, men hvis man i øvrigt afholdt sig fra at begaa Snyderier med Seddeludstedelsen, vilde det efter min Lægmandsforstand betyde, at Pengene, de resterende Pengesedler her i Landet, vilde blive dyrere, eller med andre Ord, at danske Varer blev billigere, og mon saa ikke Udlandet vilde efterspørge disse billige danske Varer og paa Glæde sende os vort Guld tilbage for at faa fat i dem, indtil Balancen atter var genoprettet?

Men om denne min Lægmandsbetragtning er rigtig eller gal, er aldeles ikke for mig det afgørende, da jeg ikke vil paatage mig at bevise, at Retskaffenhed til enhver Tid og paa kort Sigt altid betaler sig. I det lange Løb tror jeg, den gør det, men det er en Tro, som Retsforbundet vist staaer ene med i den politiske Verden, naive som vi er.

Og en Ting vil jeg indrømme Velfærdssynspunktet, nemlig at Retfærdighedskravet faar mangedoblet Styrke, naar det er saa heldigt at kunne alliere sig med Hensynet til egen Fordel. Da er Særinteressernes Talsmænd endog tilbøjelige til i den Grad at ville give Hensynet til Retfærdigheden Forrang i deres Argumentation, at de ikke lægger mindste Vægt paa, ja, endogsaa helst lader helt ude af Betragtning, at det betaler sig for dem i det givne Tilfælde at kræve Retfærdighed. Det viser sig ofte, naar Retsforbundets Talsmænd paa Møder eller i private Samtaler argumenterer for vore Reforme ud fra Retfærdighedsgrunde, at Tilhørernes tænksomme Udtryk fejlagtigt tages som et Tegn paa opmærksom Lytten, medens Tankerne i Virkeligheden er ganske andre Steder henne, nemlig optagne af Beregninger over, hvorledes Reformen økonomisk vil virke paa deres egen Bedrift. Først naar denne Beregning har ført til et for Reformen gunstigt Resultat, vaagner Interessen for de Argumenter, som man før vendte det døde Øre til, fordi de kun angik det retfærdige i Sagen, men som man nu gerne vil have Rede paa, efter at Sagen ad anden Vej er gjort tiltalende, for saa vil man hellere begrunde sin Tilslutning eller sin Omvendelse med ideelle Motiver end med de Beregninger, som har gjort Sindet modtageligt for disse ideelle Motiver.

Dette Kendskab til, hvilken Rolle Egennytten spiller med Hensyn til Modtageligheden eller Uimodtageligheden for uparatiske Fornuftgrunde, skal imidlertid ikke afholde os fra at fastholde vor naive Taktik: Først og fremmest at undersøge, hvad der

er Ret, uden at spørge saa meget om; hvilke Ulykker der kan tænkes at indtræffe, hvis man gør det rette. Jeg slutter mig til den Anskuelse, som Ruskin har udtalt, at det neppe har været Skaberens Mening, at Menneskene gennem Velfærdsberegninger skulde kunne afgøre, om det betaler sig for dem at efterleve Moralbudene, eller om det ikke er bedre at overlade til Politikernes Kløgt at tilvejebringe den størst mulige Lykke for det størst mulige Antal uden smaalig Hensyntagen til Ret og Uret.

Der gives virkelig Politikere, som mener at eje et saadant Overblik f. Eks. over Verdensøkonomien, at de tiltror sig Evne til at regulere denne bedre, end den kan reguleres gennem Overholdelse af Hæderlighedens elementære Principper. Et æret Medlem af dette høje Ting — han er ikke til Stede — har udtalt til mig, at Told var en Nødvendighed, fordi almindelig Frihandel vilde gøre Markedet alt for stort og uoverskueligt. Men hvem i al Verden forlanger, at det ærede Medlem skal kunne overskue Verdensmarkedet? Det er jo ikke en Gang nødvendigt, at de, hvem Sagen angaar, nemlig de handlende, skal kunne overskue hele Verdenshandelen. Det er jo nok, at hver af dem kan holde Øje med Tilbud og Efterspørgsel af de specielle Varer, som han selv handler med, og saa kan han jo blot holde sig indenfor de Grænser, han magter at overskue; han behøver jo ikke at være alttædende, det kan han jo overlade til Svinede og til de Politikere, der mener at kunne regulere alt i Kraft af deres alt for store Kløgt, som bare ikke er stor nok til det, de vil bruge den til, men uhjælpelig maa spille Fallit, saaledes som Europas Tilstand i Øjeblikket udviser.

Og dog mener Politikerne, at de kan magte den Opgave ved kunstige Statsindgreb at bringe Verdensmaskineriet i Lave — eller de handler i hvert Fald, som om de mente det. Derimod erklærer de sig rent ud inkompetente til at afgøre, hvad der er Ret eller Uret. Ordet Retfærdighed har de i og for sig ikke saa meget imod, ja, bruger det endogsaa af og til selv, naar det passer dem, men i øvrigt hævder de, at det er et ganske relativt Begreb: hvad der er Ret for den ene, er Uret for den anden, siger de, Udtryk som berettiget eller uberettiget er ganske uklare og taagede Bestemmelser!

Det er dog sikkert kun, saa længe de bevæger sig paa politisk Omraade, at denne Taage lægger sig for deres Blik. For deres egen Skyld maa man haabe, at Taagen vil lette, naar de begiver sig over i Privatlivet, for hvis de heller ikke der kan skelne mel-